

॥ तैत्तिरीय ब्राह्मणम् ॥

॥ पञ्चमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे प्रथमाष्टके पञ्चमः प्रपाठकः ॥

अग्नेः कृत्तिकाः। शुक्रं परस्ताज्ज्योतिरवस्तात्। प्रजापते रोहिणी। आपः परस्तादोषधयोऽवस्तात्। सोमस्येन्वका विततानि। परस्ताद्वयन्तोऽवस्तात्। रुद्रस्य बाहू। मृगयवः परस्ताद्विक्षारोऽवस्तात्। आदित्ये पुनर्वसू। वातः परस्तादार्द्रमवस्तात्॥ १ ॥

बृहस्पतौस्तिष्यः। जुह्वतः परस्ताद्यजमाना अवस्तात्। सर्पाणामाश्रेषाः। अभ्यागच्छन्तः परस्तादभ्यानृत्यन्तोऽवस्तात्। पितृणां मघाः। रुदन्तः परस्तादपभ्रशोऽवस्तात्। अर्यम्णः पूर्वे फल्गुनी। जाया परस्तादृषभोऽवस्तात्। भगस्योत्तरे। बृहदवः परस्ताद्वहमाना अवस्तात्॥ २ ॥

देवस्य सवितुरहस्तः। प्रसवः परस्तात्सनिरवस्तात्। इन्द्रस्य चित्रा। ऋतं परस्तात्सत्यमवस्तात्। वायोर्निष्ठा

व्रततिः। पुरस्तादसिद्धिरवस्तात्। इन्द्राग्रियोर्विशाखे।
 युगानि पुरस्तात्कृषमाणा अवस्तात्। मित्रस्यानूराधाः।
 अभ्यारोहत्पुरस्तादभ्यारूढमवस्तात्॥३॥

इन्द्रस्य रोहिणी। शृणत्पुरस्तात्प्रतिशृणदवस्तात्। निर्ऋत्यै
 मूलवर्हणी। प्रतिभञ्जन्तः पुरस्तात्प्रतिशृणन्तोऽवस्तात्।
 अपां पूर्वा अषाढाः। वर्चः पुरस्तात्समितिरवस्तात्। विश्वेषां
 देवानामुत्तराः। अभिजयत्पुरस्तादभिजितमवस्तात्। विष्णोः
 श्रोणा पृच्छमानाः। पुरस्तात्पन्था अवस्तात्॥४॥

वसूनां श्रविष्ठाः। भूतं पुरस्ताद्भूतिरवस्तात्। इन्द्रस्य
 शतभिषक्। विश्वव्यचाः पुरस्ताद्विश्वक्षितिरवस्तात्।
 अजस्यैकपदः पूर्वे प्रोष्ठपदाः। वैश्वानरं पुरस्ताद्वैश्वावसवम-
 वस्तात्। अहर्बुध्नियस्योत्तरे। अभिषिञ्चन्तः पुरस्तादभि-
 षुण्वन्तोऽवस्तात्। पूष्णो रेवती। गावः पुरस्ताद्वत्सा
 अवस्तात्। अश्विनोरश्वयुजौ। ग्रामः पुरस्तात्सेनाऽवस्तात्।
 यमस्यापभरणीः। अपकर्षन्तः पुरस्तादपवहन्तोऽवस्तात्।

पूर्णा पश्चाद्यत्ते देवा अदधुः॥५॥

आर्द्रमवस्ताद्वहमाना अवस्तादभ्यारूढमवस्तात्पन्था अवस्ताद्वत्सा अवस्तात्पञ्च च॥१॥ ——— [१]

यत्पुण्यं नक्षत्रम्। तद्वद्वुर्वीतोपव्युषम्। यदा वै सूर्य उदेति।
अथ नक्षत्रं नैति। यावति तत्र सूर्यो गच्छेत्। यत्र जघन्यं
पश्येत्। तावति कुर्वीत यत्कारी स्यात्। पुण्याह एव कुरुते।
एव९ ह वै यज्ञेषु च शतद्युम्नं च मात्स्यो निरवसाययां
चकार॥६॥

यो वै नक्षत्रियं प्रजापतिं वेद। उभयोरेनं लोकयोर्विदुः।
हस्तं एवास्य हस्तः। चित्रा शिरः। निष्ठा हृदयम्। ऊरू
विशाखे। प्रतिष्ठाऽनूराधाः। एष वै नक्षत्रियः प्रजापतिः। य
एवं वेद। उभयोरेनं लोकयोर्विदुः॥७॥

अस्मि३श्चामुष्मि३श्च। यां कामयेत दुहितरं प्रिया
स्यादिति। तां निष्ठायां दद्यात्। प्रियैव भवति। नेव तु
पुनरागच्छति। अभिजिन्नाम् नक्षत्रम्। उपरिष्ठादषाढानाम्।
अवस्ताच्छ्रोणायै। देवासुराः संयत्ता आसन्। ते

दे॒वास्तस्मिन्नक्ष॑त्रेऽभ्य॑जयन्॥८॥

यद॑भ्यज॑यन्। तद॑भिजि॑तोऽभिजि॑त्वम्। यं का॒मये॑तानपज॑य्यं
ज॑येदि॒ति। तमे॑तस्मिन्नक्ष॑त्रे या॒तये॑त्। अ॒न॒प॒ज॒य्यमे॒व
ज॑यति। पा॒पप॑राजितमि॒व तु। प्र॒जाप॑तिः प॒शून्सृ॑जत।
ते नक्ष॑त्रं नक्ष॑त्रमुपा॑तिष्ठन्त। ते स॒माव॑न्त ए॒वाभ॑वन्। ते
रे॒वती॒मुपा॑तिष्ठन्त॥९॥

ते रे॒वत्यां प्रा॑भवन्। तस्मा॑द्रे॒वत्यां प॑शूनां कु॑र्वीत।
यत्किं चा॑र्वाची॒न्ꣳ सोमा॑त्। प्रै॒व भ॑वन्ति। स॒लिलं॑ वा
इ॒दम॑न्तरासी॑त्। यद॑तर॑न्। तत्ता॑र॒काणां तार॑क॒त्वम्। यो
वा इ॒ह यज॑ते। अ॒मुꣳ स लो॒कं नक्ष॑ते। तन्नक्ष॑त्राणां
नक्ष॑त्र॒त्वम्॥१०॥

दे॒व॒गृ॒हा वै नक्ष॑त्राणि। य ए॒वं वेद॑। गृ॒ह्ये॒व भ॑वति।
या॒नि वा इ॒मानि॑ पृथि॒व्याश्चि॑त्राणि। ता॒नि नक्ष॑त्राणि।
तस्मा॑दश्ली॒लना॑मꣳश्चि॒त्रे। नाव॑स्ये॒न्न य॑जेत। यथा॑ पा॒पाहे॑
कुरु॑ते। ता॒दृगे॒व तत्। दे॒व॒नक्ष॑त्राणि वा अ॒न्यानि॑॥११॥

यमनक्षत्राण्यन्यानि। कृत्तिकाः प्रथमम्। विशाखे उत्तमम्।
तानि देवनक्षत्राणि। अनूराधाः प्रथमम्। अपभरणीरुत्तमम्।
तानि यमनक्षत्राणि। यानि देवनक्षत्राणि। तानि दक्षिणेन
परिरयन्ति। यानि यमनक्षत्राणि॥१२॥

तान्युत्तरेण। अन्वेषामरात्स्मेति। तदनूराधाः। ज्येष्ठमेषाम-
वधिष्मेति। तज्येष्ठग्री। मूलमेषामवृक्षामेति। तन्मूलवर्हणी।
यत्रासंहन्त। तदषाढाः। यदश्लोणत्॥१३॥

तच्छ्रोणा। यदशृणोत्। तच्छ्रविष्ठाः। यच्छ्रुतमभिषज्यन्।
तच्छ्रुतमिषक्। प्रोष्ठपदेषूदयच्छन्त। रेवत्यामरवन्त।
अश्वयुजोरयुञ्जत। अपभरणीष्वपावहन्। तानि वा एतानि
यमनक्षत्राणि। यान्येव देवनक्षत्राणि। तेषु कुर्वीत यत्कारी
स्यात्। पुण्याह एव कुरुते॥१४॥

चक्रैव वेदोभयोरैनं लोकयोर्विदुरजयत्रेवतीमुपातिष्ठन्त नक्षत्रत्वमन्यानि यानि यमनक्षत्राण्यश्लोणद्यमनक्षत्राणि
त्रीणि च॥२॥

[२]

देवस्य सवितुः प्रातः प्रसवः प्राणः। वरुणस्य
सायमासवोऽपानः। यत्प्रतीचीनं प्रातस्तनात्। प्राचीनं

सङ्गवात्। ततो देवा अग्निष्टोमं निरमिमता। तत्तदात्तवीर्यं
निर्मार्गः। मित्रस्य सङ्गवः। तत्पुण्यं तेजस्व्यहः। तस्मात्तर्हि
पशवः समायन्ति। यत्प्रतीचीनं सङ्गवात्॥१५॥

प्राचीनं मध्यं दिनात्। ततो देवा उक्थ्यं निरमिमता।
तत्तदात्तवीर्यं निर्मार्गः। बृहस्पतेर्मध्यं दिनः। तत्पुण्यं
तेजस्व्यहः। तस्मात्तर्हि तेक्षिणं तपति। यत्प्रतीचीनं
मध्यं दिनात्। प्राचीनमपराह्णात्। ततो देवाः षोडशिनं
निरमिमता। तत्तदात्तवीर्यं निर्मार्गः॥१६॥

भगस्यापराह्णः। तत्पुण्यं तेजस्व्यहः। तस्मादपराह्णे कुमार्यो
भगमिच्छमानाश्चरन्ति। यत्प्रतीचीनमपराह्णात्। प्राचीनं
सायात्। ततो देवा अतिरात्रं निरमिमता। तत्तदात्तवीर्यं
निर्मार्गः। वरुणस्य सायम्। तत्पुण्यं तेजस्व्यहः।
तस्मात्तर्हि नानृतं वदेत्॥१७॥

ब्राह्मणो वा अष्टाविंशो नक्षत्राणाम्। समानस्याहुः
पञ्च पुण्यानि नक्षत्राणि। चत्वार्यश्लीलानि। तानि नव।

यच्च पुरस्तान्नक्षत्राणां यच्चावस्तात्। तान्येकादश। ब्राह्मणो
 द्वादशः। य एवं विद्वान्संवत्सरं व्रतं चरति। संवत्सरेणैवास्य
 व्रतं गुप्तं भवति। समानस्याहः पञ्च पुण्यानि नक्षत्राणि।
 चत्वार्यश्वीलानि। तानि नव। आग्नेयी रात्रिः। ऐन्द्रमहः।
 तान्येकादश। आदित्यो द्वादशः। य एवं विद्वान्संवत्सरं
 व्रतं चरति। संवत्सरेणैवास्य व्रतं गुप्तं भवति॥१८॥

सङ्गुवाथ्योऽशिनं निरमिमत् तत्तदात्तवीर्यं निर्मागो वंदेद्ववति समानस्याहः पञ्च पुण्यानि नक्षत्राण्यष्टौ
 च॥३॥

[३]

ब्रह्मवादिनो वदन्ति। कति पात्राणि यज्ञं वहन्तीति।
 त्रयोदशेति ब्रूयात्। स यद्व्रूयात्। कस्तानि निरमिमितीति।
 प्रजापतिरिति ब्रूयात्। स यद्व्रूयात्। कुतस्तानि
 निरमिमितीति। आत्मन् इति। प्राणापानाभ्यामेवोपाङ्-
 श्वन्तर्यामौ निरमिमितीति॥१९॥

व्यानादुपाङ्शुसवनम्। वाच ऐन्द्रवायवम्। दक्षक्रतुभ्यां
 मैत्रावरुणम्। श्रोत्रादाश्विनम्। चक्षुषः शुक्रामन्थिनौ। आत्मनं

आग्रयणम्। अङ्गेभ्य उक्थ्यम्। आयुषो ध्रुवम्। प्रतिष्ठायां
 ऋतुपात्रे। यज्ञं वाव तं प्रजापतिर्निरमिमीत। स निर्मितो
 नाद्धियत् समं ह्वीयत्। स एतान्प्रजापतिरपिवापानपश्यत्।
 तां निरवपत्। तैर्वै स यज्ञमप्यवपत्। यदपिवापा भवन्ति।
 यज्ञस्य धृत्या असंवृयाय॥२०॥

उपा९ श्वन्तर्यामौ निरमिमीतामिमीत् षट्॥४॥ [४]

ऋतमेव परमेष्ठि। ऋतं नात्येति किञ्चन। ऋते समुद्र
 आहितः। ऋते भूमिरियं श्रिता। अग्निस्तिग्मेन शोचिषा।
 तप आक्रान्तमुष्णिहा। शिरस्तपस्याहितम्। वैश्वानरस्य
 तेजसा। ऋतेनास्य नि वर्तये। सत्येन परि वर्तये।
 तपसाऽस्यानु वर्तये। शिवेनास्योप वर्तये। शग्मेनास्याभि
 वर्तये। तद्वृतं तत्सत्यम्। तद्वृतं तच्छ्रुकेयम्। तेन शकेयं
 तेन राध्यासम्॥२१॥

यद्धर्मः पर्यवर्तयत्। अन्तान्पृथिव्या दिवः। अग्निरीशान्
 ओजसा। वरुणो धीतिभिः सह। इन्द्रो मरुद्भिः सखिभिः
 सह। अग्निस्तिग्मेन शोचिषा। तप आक्रान्तमुष्णिहा।

शिर॒स्तप॒स्याहि॑तम्। वै॒श्वान॒रस्य॒ तेज॑सा। ऋ॒तेना॑स्य॒
नि वर्त॑ये। स॒त्येन॒ परि॑ वर्तये। तप॑सा॒ऽस्यानु॑ वर्तये।
शिवे॒नास्योप॑ वर्तये। श॒ग्मेना॑स्याभि वर्तये। तद्व॒तं तत्स॒त्यम्।
तद्व॒तं तच्छ॑केयम्। तेन॑ शकेयं॒ तेन॑ राध्यासम्॥ २२॥

यो अ॒स्याः पृ॒थिव्या॑स्त्व॒चि। नि॒वर्त॑यत्योष॒धीः। अ॒ग्निरी॑शान॒
ओज॑सा। वरु॒णो धी॑तिभिः स॒ह। इन्द्रो॑ म॒रुद्भिः स॒खिभिः
स॒ह। अ॒ग्निस्ति॒ग्मेन॑ शोचिषा॑। तप॒ आक्रा॑न्तमु॒ष्णिहा॑।
शिर॒स्तप॒स्याहि॑तम्। वै॒श्वान॒रस्य॒ तेज॑सा। ऋ॒तेना॑स्य॒
नि वर्त॑ये। स॒त्येन॒ परि॑ वर्तये। तप॑सा॒ऽस्यानु॑ वर्तये।
शिवे॒नास्योप॑ वर्तये। श॒ग्मेना॑स्याभि वर्तये। तद्व॒तं तत्स॒त्यम्।
तद्व॒तं तच्छ॑केयम्। तेन॑ शकेयं॒ तेन॑ राध्यासम्॥ २३॥

एकं॑ मा॒समु॑द॒सृजत्। प॒रमे॒ष्टी प्र॒जाभ्यः॑। तेना॑भ्यो॒ मह॑
आव॑हत्। अ॒मृतं॑ म॒र्त्याभ्यः॑। प्र॒जाम॑नु प्र जायसे। तदु॑ ते
म॒र्त्यामृ॑तम्। येन॒ मासा॑ अर्धमा॒साः। ऋ॒तवः॑ परि॒वत्स॒राः।
येन॒ ते ते॑ प्रजापते। ई॒जान॑स्य॒ न्यव॑र्तयन्। तेना॒हम॑स्य
ब्रह्म॑णा। नि॒वर्त॑यामि जी॒वसे॑। अ॒ग्निस्ति॒ग्मेन॑ शोचिषा॑।

तप् आक्रान्तमुष्णिहां। शिरस्तपस्याहितम्। वैश्वानरस्य
 तेजसा। ऋतेनास्य नि वर्तये। सत्येन परि वर्तये।
 तपसाऽस्यानु वर्तये। शिवेनास्योप वर्तये। शग्मेनास्याभि
 वर्तये। तद्वृतं तत्सत्यम्। तद्वृतं तच्छुकेयम्। तेन शकेयं
 तेन राध्यासम्॥२४॥

(परिवर्तये सहाभिवर्तय उष्णिहां राध्यासुत्र्यवर्तयन्नुपवर्तये चत्वारि च)। ऋतमेव षोडश। यद्धर्मो यो
 अस्याः सप्तदशसप्तदश। एकं मासं चतुर्विंशतिः॥५॥

देवा वै यद्यज्ञेऽकुर्वता। तदसुरा अकुर्वता। तेऽसुरा ऊर्ध्वं
 पृष्ठेभ्यो नापश्यन्। ते केशानग्रेऽवपन्त। अथ श्मश्रूणि।
 अथोपपक्षौ। ततस्तेऽवाञ्च आयन्। पराऽभवन्। यस्यैवं
 वपन्ति। अवाङेति॥२५॥

अथो परैव भवति। अथ देवा ऊर्ध्वं पृष्ठेभ्योऽपश्यन्।
 त उपपक्षावग्रेऽवपन्त। अथ श्मश्रूणि। अथ केशान्।
 ततस्तेऽभवन्। सुवर्गं लोकमायन्। यस्यैवं वपन्ति।
 भवत्यात्मना। अथो सुवर्गं लोकमैति॥२६॥

अथैतन्मनुर्वत्रे मिथुनमपश्यत्। स श्मश्रूण्यग्रेऽवपत्।

अथोपपक्षौ। अथ केशान्। ततो वै स प्राजायत प्रजयां
पशुभिः। यस्यैवं वपन्ति। प्र प्रजयां पशुभिर्मिथुनैर्जायते।
देवासुराः संयत्ता आसन्। ते संवत्सरे व्यायच्छन्त।
तान्देवाश्चातुर्मास्यैरेवाभि प्रायुञ्जत॥ २७॥

वैश्वदेवेन चतुरो मासोऽवृञ्जतेन्द्रराजानः। ताञ्छीरुषं नि
चावर्तयन्त परि च। वरुणप्रघासैश्चतुरो मासोऽवृञ्जत
वरुणराजानः। ताञ्छीरुषं नि चावर्तयन्त परि च।
साकमेधैश्चतुरो मासोऽवृञ्जत सोमराजानः। ताञ्छीरुषं
नि चावर्तयन्त परि च। या संवत्सर उपजीवाऽऽसीत्।
तामेषामवृञ्जत। ततो देवा अभवन्। पराऽसुराः॥ २८॥

य एवं विद्वांश्चातुर्मास्यैर्यजते। भ्रातृव्यस्यैव मासो वृत्का।
शीरुषं नि च वर्तयते परि च। यैषा संवत्सर उपजीवा।
वृद्धे तां भ्रातृव्यस्य। क्षुधाऽस्य भ्रातृव्यः परा भवति।
लोहितायसेन नि वर्तयते। यद्वा इमामग्निर्ऋतावागते
निवर्तयति। एतदेवैनां रूपं कृत्वा निवर्तयति। सा ततः

श्वश्वो भूयसी भवन्त्येति॥२९॥

प्र जायते। य एवं विद्वाल्लौहितायसेनं निवर्तयते। एतदेव
रूपं कृत्वा नि वर्तयते। स ततः श्वश्वो भूयान्भवन्नेति।
प्रैव जायते। त्रेण्या शलल्या नि वर्तयेत। त्रीणि त्रीणि वै
देवानामृद्धानि। त्रीणि छन्दांसि। त्रीणि सवनानि। त्रयं
इमे लोकाः॥३०॥

ऋध्यामेव तद्वीर्यं एषु लोकेषु प्रति तिष्ठति।
यच्चातुर्मास्ययाज्यात्मनो नावद्येत्। देवेभ्य आवृश्चेत्।
चतृषु चतृषु मासेषु नि वर्तयेत्। परोक्षमेव तद्देवेभ्यं
आत्मनोऽवद्यत्यनाव्रस्काय। देवानां वा एष आनीतः।
यश्चातुर्मास्ययाजी। य एवं विद्वान्नि च वर्तयते परि च।
देवता एवाप्येति। नास्य रुद्रः प्रजां पशून्भि मन्यते॥३१॥

एत्येत्युञ्जतासुरा एति लोका मन्यते॥६॥

आयुषः प्राणं सन्तनु। प्राणादपानं सन्तनु।
अपानाद्व्यानं सन्तनु। व्यानाच्चक्षुः सन्तनु। चक्षुषः

श्रोत्रं सन्तनु। श्रोत्रान्मनः सन्तनु। मनसो वाचं सन्तनु।
 वाच आत्मानं सन्तनु। आत्मनः पृथिवीं सन्तनु।
 पृथिव्या अन्तरिक्षं सन्तनु। अन्तरिक्षादिवं सन्तनु।
 दिवः सुवः सन्तनु॥३२॥

अन्तरिक्षं सन्तनु द्वे च॥७॥ [७]

इन्द्रो दधीचो अस्थभिः। वृत्राण्यप्रतिष्कृतः। जघान
 नवतीर्नवा। इच्छत्रश्वस्य यच्छिरः। पर्वतेष्वपश्रितम्।
 तद्विदच्छर्यणावति। अत्राह गोरमन्वत। नाम त्वष्टुरपीच्यम्।
 इत्था चन्द्रमसो गृहे। इन्द्रमिद्राथिनो बृहत्॥३३॥

इन्द्रमर्केभिरर्किणः। इन्द्रं वाणीरनूषत। इन्द्र इद्धर्योः सचा।
 सम्मिश्र आवचो युजा। इन्द्रो वज्री हिरण्ययः। इन्द्रो दीर्घाय
 चक्षसे। आ सूर्यं रोहयद्विवि। वि गोभिरद्रिमैरयत्। इन्द्र
 वाजेषु नो अवा। सहस्रप्रधनेषु च॥३४॥

उग्र उग्राभिरूतिभिः। तमिन्द्रं वाजयामसि। महे वृत्राय
 हन्तवे। स वृषा वृषभो भुवत्। इन्द्रः स दामने कृतः।

ओजिष्ठः स बलं हितः। द्युम्नी श्लोकी स सौम्यः। गिरा वज्रो
न सम्भृतः। सबलो अनपच्युतः। ववक्षुरुग्रो अस्तृतः॥ ३५॥

बृहच्चास्तृतः॥ ८॥

[८]

देवासुराः संयत्ता आसन्। स प्रजापतिरिन्द्रं ज्येष्ठं पुत्रमप-
न्यधत्त। नेदेनमसुरा बलीयांसोऽहनन्निति। प्रह्लादो ह
वै कायाध्रुवः। विरोचनं स्वं पुत्रमप न्यधत्त। नेदेनं
देवा अहनन्निति। ते देवाः प्रजापतिमुपसमेत्योचुः।
नाराजकस्य युद्धमस्ति। इन्द्रमन्विच्छामेति। तं
यज्ञक्रतुभिरन्वैच्छन्॥ ३६॥

तं यज्ञक्रतुभिर्नान्वविन्दन्। तमिष्टिभिरन्वैच्छन्।
तमिष्टिभिरन्वविन्दन्। तदिष्टीनामिष्टित्वम्। एष्टयो ह
वै नाम। ता इष्टय इत्याचक्षते परोक्षेण। परोक्षप्रिया
इव हि देवाः। तस्मा एतमाग्नावैष्णवमेकादशकपालं
दीक्षणीयं निरवपन्। तदपद्रुत्यातन्वत। तान्पत्नीसंयाजान्त-
उपानयन्॥ ३७॥

ते तदन्तमेव कृत्वोदद्रवन्। ते प्रायणीयमभि समारोहन्।
 तदपद्रुत्यातन्वत। ताञ्छुय्वन्त उपानयन्। ते तदन्तमेव
 कृत्वोदद्रवन्। त आतिथ्यमभि समारोहन्। तदपद्रुत्यातन्वत।
 तानिडान्त उपानयन्। ते तदन्तमेव कृत्वोदद्रवन्। तस्मादेता
 एतदन्ता इष्टयः सन्तिष्ठन्ते॥३८॥

एव९ हि देवा अकुर्वत। इति देवा अकुर्वत। इत्यु वै
 मनुष्याः कुर्वते। ते देवा ऊचुः। यद्वा इदमुच्चैर्यज्ञेन चराम।
 तन्नोऽसुराः पाप्माऽनुविन्दन्ति। उपा९ शूपसदा चराम। तथा
 नोऽसुराः पाप्मा नानुवेत्स्यन्तीति। त उपा९ शूपसदमतन्वत।
 तिस्र एव सामिधेनीरनूच्य॥३९॥

स्रुवेणाधारमाधार्य। तिस्रः पराचीराहुतीरहुत्वा। स्रुवेणोपसदं
 जुह्वां चक्रुः। उग्रं वचो अपावधीन्त्वेषं वचो
 अपावधी९ स्वाहेति। अशनयापिपासे ह वा उग्रं वचः।
 एनश्च वैरहत्यं च त्वेषं वचः। एत९ ह वाव तच्चतुर्धाविहितं
 पाप्मानं देवा अपजघ्निरे। तथो एवैतदेवंविद्यजमानः। तिस्र

ए॒व सा॑मि॒धेनी॒र॒नू॒च्य॑। स्रु॒वेणा॑घा॒रमा॒घार्य॑॥४०॥

ति॒स्रः परा॑ची॒राहु॑ती॒र॒हु॒त्वा। स्रु॒वेणो॑प॒सदं॑ जु॒होति॑। उ॒ग्रं वचो॑
अपा॑व॒धीन्त्वे॒षं वचो॑ अपा॑व॒धीः॑ स्वा॒हेति॑। अ॒श॒न॒या॒पि॒पा॒से
ह॒ वा उ॒ग्रं वचः॑। ए॒नश्च॒ वैर॑ह॒त्यं च त्वे॒षं वचः॑। ए॒तमे॒व
तच्च॑तु॒र्धावि॑हितं पा॒प्मानं॒ यज॑मा॒नोऽप॑ ह॒ते। तेऽभि॒नीयै॒वाहः॑
प॒शुमा॑ऽल॒भन्त॑। अ॒हं ए॒व तद्दे॒वा अ॒वर्ति॑ पा॒प्मानं॑
मृ॒त्युम॑प॒जघ्नि॑रे। तेना॑भि॒नीयै॒व रा॒त्रेः प्राच॑रन्। रा॒त्रिया॑ ए॒व
तद्दे॒वा अ॒वर्ति॑ पा॒प्मानं॑ मृ॒त्युम॑प॒जघ्नि॑रे॥४१॥

तस्मा॑दभि॒नीयै॒वाहः॑ प॒शुमा॑ ल॒भेत॑। अ॒हं ए॒व तद्य॑ज॒मानोऽव॑र्ति
पा॒प्मानं॑ भ्रातृ॒व्या॒नप॑ नुद॒ते। तेना॑भि॒नीयै॒व रा॒त्रेः प्रच॑रेत्।
रा॒त्रिया॑ ए॒व तद्य॑ज॒मानोऽव॑र्ति पा॒प्मानं॑ भ्रातृ॒व्या॒नप॑ नुद॒ते।
स ए॒ष उ॒पव॑स॒थीये॑ऽह॒न्दि॒दे॒वत्यः॑ प॒शुरा॑ ल॒भ्यते॑। द्वा॒यं वा
अ॒स्मि॒ल्लो॒के यज॑मानः। अ॒स्थिं च मा॒सं च॑। अ॒स्थिं चै॒व
तेन॑ मा॒सं च॒ यज॑मानः स॒स्रु॒कुरु॑ते। ता वा ए॒ताः प॒ञ्च
दे॒वताः॑। अ॒ग्नी॒षोमा॑व॒ग्निर्मि॒त्रावरु॑णौ॥४२॥

पञ्चपञ्ची वै यजमानः। त्वङ्गा॒सं॒ स्नावाऽस्थिं॑ मुञ्जा।
 ए॒तमे॒व तत्पञ्चधा॑विहितमा॒त्मानं॑ वरुणपा॒शान्मुञ्चति॑।
 भेष॒जता॑यै निर्वरुण॒त्वाय॑। तं॒ सप्त॑भिश्छन्दा॑भिः
 प्रा॒तर॑ह्वयन्। तस्मा॑त्सप्त च॒तुरु॑त्तराणि छन्दा॑सि
 प्रा॒तर॑नुवा॒केऽनू॑च्यन्ते। तमे॒तयो॑पस॒मेत्योपा॑सीदन्। उपा॑स्मै
 गाय॒ता नर॒ इति॑। तस्मा॑दे॒तया॑ बहिष्पवमान उ॒पसद्यः॑ ॥ ४३ ॥

ऐच्छन्ननय॑स्तिष्ठन्तेऽनूच्यानूच्यं सुवेणा॑धारमा॒धार्य॑ रात्रि॒या ए॒व तद्दे॒वा अ॒वर्ति॑ पा॒प्मानं॑ मृत्युमपञ्जघ्निरे
 मि॒त्रावरु॑णौ नवं च (दे॒वा यज॑मानो दे॒वा दे॒वा यज॑मानो यज॑मानोऽलभन्त प्राच॑रं लभेत्
 प्रच॑रे॒दालं॑भन्तालंभेत् मृत्युमपञ्जघ्निरे भ्रात॑र्व्यान् ॥ १ ॥ [९]

स सं॒मुद्र उ॑त्तर॒तः प्राज्व॑लद्भूम्यन्तेन। ए॒ष वा॒व स सं॒मुद्रः।
 यच्चा॒त्वा॒लः। ए॒ष उ॑वे॒व स भू॑म्यन्तः। यद्वे॒द्यन्तः। तदे॒तत्रिं॑शलं
 त्रि॒पू॒रुष॑म्। तस्मा॒त्तं त्रि॑वितुः तं ख॑नन्ति। स सु॑वर्णरज॒ताभ्या॑
 कु॒शीभ्या॑ परिगृहीत आसीत्। तं यद॒स्या अ॒ध्य॒जन॑यन्।
 तस्मा॑दादित्यः ॥ ४४ ॥

अथ॒ यत्सु॑वर्णरज॒ताभ्या॑ कु॒शीभ्या॑ परिगृहीत आसीत्।

साऽस्य कौशिकता॥ तं त्रिवृताऽभि प्रास्तुवत। तं
त्रिवृताऽददत। तं त्रिवृताऽहरन्। यावती त्रिवृतो मात्रा॥
तं पञ्चदशेनाभि प्रास्तुवत। तं पञ्चदशेनाददत। तं
पञ्चदशेनाहरन्। यावती पञ्चदशस्य मात्रा॥४५॥

त२ सप्तदशेनाभि प्रास्तुवत। त२ सप्तदशेनाददत।
त२ सप्तदशेनाहरन्। यावती सप्तदशस्य मात्रा॥ तस्य
सप्तदशेन ह्रियमाणस्य तेजो हरोऽपतत्। तमेकविंशेनाभि
प्रास्तुवत। तमेकविंशेनाददत। तमेकविंशेनाहरन्।
यावत्येकविंशस्य मात्रा॥ ते यत्रिवृता स्तुवते॥४६॥

त्रिवृतैव तद्यजमानमाददते। तत्रिवृतैव हरन्ति। यावती
त्रिवृतो मात्रा॥ अग्निर्वै त्रिवृत्। यावद्वा अग्नेर्दहतो धूम
उदेत्यानु व्येति। तावती त्रिवृतो मात्रा॥ अग्नेरेवैनं तत्।
मात्रा२ सायुज्य२ सलोकता१ गमयन्ति। अथ यत्पञ्चदशेन
स्तुवते॥ पञ्चदशेनैव तद्यजमानमाददते॥४७॥

तं पञ्चदशेनैव हरन्ति। यावती पञ्चदशस्य मात्रा॥
चन्द्रमा वै पञ्चदशः। एष हि पञ्चदश्यामपक्षीयते॥

पञ्चदश्यामापूर्यते। चन्द्रमस एवेनं तत्। मात्रा५ सायुज्य५
सलोकतां गमयन्ति। अथ यत्सप्तदशेनं स्तुवते। सप्तदशेनैव
तद्यजमानमाददते। त५ सप्तदशेनैव हरन्ति॥४८॥

यावती सप्तदशस्य मात्रा। प्रजापतिर्वै सप्तदशः।
प्रजापतेरेवेनं तत्। मात्रा५ सायुज्य५ सलोकतां
गमयन्ति। अथ यदेकविंशेनं स्तुवते। एकविंशेनैव
तद्यजमानमाददते। तमेकविंशेनैव हरन्ति। यावत्येकविंशस्य
मात्रा। असौ वा आदित्य एकविंशः। आदित्यस्यैवेनं
तत्॥४९॥

मात्रा५ सायुज्य५ सलोकतां गमयन्ति। ते कुशयौ।
व्यघ्नन्। ते अहोरात्रे अभवताम्। अहरेव सुवर्णाऽभवत्।
रजता रात्रिः। स यदादित्य उदेति। एतामेव तत्सुवर्णां
कुशीमनु समेति। अथ यदस्तमेति। एतामेव तद्रजतां
कुशीमनुसंविशति। प्रह्लादो ह वै कायाधवः। विरोचनं
स्वं पुत्रमुदास्यत्। स प्रदरोऽभवत्। तस्मात्प्रदरादुदकं

नाचामेत्॥५०॥

आदित्यः पञ्चदशस्य मात्रां स्तुवते पञ्चदशेनैव तद्यजमानमाददते सप्तदशेनैव हर्न्त्यादित्यस्यैवेन
तद्विंशति चत्वारि च॥१०॥ [१०]

ये वै चत्वारः स्तोमाः। कृतं तत्। अथ ये पञ्च। कलिः
सः। तस्माच्चतुष्टोमः। तच्चतुष्टोमस्य चतुष्टोमत्वम्। तदाहुः।
कृतमानि तानि ज्योतींषि। य एतस्य स्तोमा इति।
त्रिवृत्पञ्चदशः सप्तदश एकविंशः॥५१॥

एतानि वाव तानि ज्योतींषि। य एतस्य स्तोमाः।
सोऽब्रवीत्। सप्तदशेन ह्रियमाणो व्यंलेशिषि। भिषज्यत
मेति। तमश्विनौ धानाभिरभिषज्यताम्। पूषा करम्भेण।
भारती परिवापेण। मित्रावरुणौ पयस्यया। तदाहुः॥५२॥

यदश्विभ्यां धानाः। पूष्णः करम्भः। भारत्यै परिवापः।
मित्रावरुणयोः पयस्याऽथ। कस्मादितेषां हविषामिन्द्रमेव
यजन्तीति। एता ह्येनं देवता इति ब्रूयात्। एतैर्हविर्भि-
रभिषज्यंस्तस्मादिति। तं वसवोऽष्टाकंपालेन प्रातः

सवनेऽभिषज्यन्। रुद्रा एकादशकपालेन माध्यं दिने
सवने। विश्वे देवा द्वादशकपालेन तृतीयसवने॥५३॥

स यदष्टाकपालान्प्रातः सवने कुर्यात्। एकादशकपालान्माध्यं
दिने सवने। द्वादशकपालांस्तृतीयसवने। विलोमं
तद्यज्ञस्य क्रियेत। एकादशकपालानेव प्रातः सवने कुर्यात्।
एकादशकपालान्माध्यं दिने सवने। एकादशकपालांस्तृतीयस
यज्ञस्य सलोमत्वाय। तदाहुः। यद्वसूनां प्रातः सवनम्।
रुद्राणां माध्यं दिनं सवनम्। विश्वेषां देवानां
तृतीयसवनम्। अथ कस्मादेतेषां हविषामिन्द्रमेव
यजन्तीति। एता ह्येनं देवता इति ब्रूयात्। एतैर्हविर्भिरभिषज्य
स्तस्मादिति॥५४॥

एकविंश आहुस्तृतीयसवने प्रातः सवनं पञ्च च॥११॥

तस्यावाचोऽवपादादभिभयुः। तमेतेषु सप्तसु छन्दः
स्वश्रयन्। यदश्रयन्। तच्छ्रायन्तीयस्य श्रायन्तीयत्वम्।
यदवारयन्। तद्वारवन्तीयस्य वारवन्तीयत्वम्। तस्यावाच

ए॒वाव॑पा॒दाद॑बिभयुः। तस्मा॑ ए॒तानि॑ स॒प्त च॑तु॒रुत्तरा॑णि
छन्दा॒ऽस्युपा॑दधुः। तेषा॒मति॑ त्री॒ण्यरि॑च्यन्त। न
त्री॒ण्युद॑भवन्॥ ५५॥

स बृ॒हती॑मे॒वास्पृ॑शत्। द्वाभ्या॑म॒क्षरा॑भ्याम्। अ॒होरा॒त्राभ्या॑मे॒वा
तदा॑हुः। क॒त॒मा सा दे॒वाक्ष॑रा बृ॒हती॑। यस्या॒न्तत्प्र॒त्यति॑ष्ठत्।
द्वाद॑श पौ॒र्णमा॒स्यः। द्वाद॑शाष्ट॒काः। द्वाद॑शामावा॒स्याः। ए॒षा
वाव॑ सा दे॒वाक्ष॑रा बृ॒हती॑॥ ५६॥

यस्या॒न्तत्प्र॒त्यति॑ष्ठ॒दिति॑। यानि॑ च॒ छन्दा॑ऽस्य॒त्यरि॑च्यन्त।
यानि॑ च॒ नोद॑भवन्। तानि॒ निर्वी॑र्याणि ही॒नान्य॑मन्यन्त।
साऽब्र॑वीद्धृ॒हती॑। मामे॒व भू॒त्वा। मामुप॑ स॒ऽश्रय॑तेति॑।
च॒तुर्भि॑र॒क्षरै॑रनुष्टु॒ग्बृ॒हतीं॑ नोद॑भवत्। च॒तुर्भि॑र॒क्षरैः॑ प॒ङ्क्तिर्बृ॒हती॑-
मत्य॑रिच्यत। तस्या॑मे॒तानि॑ च॒त्वार्य॑क्षरा॑ण्यप॒च्छिद्या॑-
दधात्॥ ५७॥

ते बृ॒हती॑ ए॒व भू॒त्वा। बृ॒हती॑मुप॑ सम॑श्रयताम्। अ॒ष्टाभि॑-
र॒क्षरै॑रु॒ष्णिग्बृ॒हतीं॑ नोद॑भवत्। अ॒ष्टाभि॑र॒क्षरैः॑स्त्रि॒ष्टुग्बृ॒हती॑मत्य॑-

रिच्यत। तस्यामेतान्यष्टावक्षराण्यपच्छिद्यादधात्। ते बृहती
 एव भूत्वा। बृहतीमुप समश्रयताम्। द्वादशभिर्क्षरैर्गायत्री
 बृहतीं नोदभवत्। द्वादशभिर्क्षरैर्जगती बृहतीमत्यरिच्यत।
 तस्यामेतानि द्वादशाक्षराण्यपच्छिद्यादधात्॥५८॥

ते बृहती एव भूत्वा। बृहतीमुप समश्रयताम्।
 सोऽब्रवीत्प्रजापतिः। छन्दांसि रथो मे भवत।
 युष्माभिर्हमेतमध्वानमनु सञ्चरणीति। तस्य गायत्री
 च जगती च पक्षावभवताम्। उष्णिक् त्रिष्टुप् प्रष्टुः।
 अनुष्टुप् पङ्क्तिश्च धुर्यौ। बृहत्येवोद्धिरभवत्। स एतं
 छन्दोरथमास्थाय। एतमध्वानमनु समचरत्। एतं ह
 वै छन्दोरथमास्थाय। एतमध्वानमनु सञ्चरति। येनैष
 एतत्सञ्चरति। य एवं विद्वान्सोमैर्न यजते। य उ चैनमेव
 वेद॥५९॥

अभवन्वाव सा देवाक्षरा बृहत्यदधाद्वादशाक्षराण्यपच्छिद्यादधादास्थाय षट्॥१२॥ [१२]

अग्नेः कृत्तिका यत्पुण्यं देवस्य सवितुर्ब्रह्मवादिनः कत्यृतमेव देवा वा आयुषः प्राणमिन्द्रो
 दधीचो देवासुराः स प्रजापतिः स संमुद्रो ये वै चत्वारस्तस्यावांचो द्वादश॥१२॥

अग्नेः कृत्तिका देवगृहा ऋतमेवर्ध्यामेव तिस्रः परांचीर्ये वै चत्वारो नवपञ्चाशत्॥५९॥

अग्नेः कृत्तिका य उ चैनमेवं वेद॥

हरिः ओम्॥

॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे प्रथमाष्टके पञ्चमः
प्रपाठकः समाप्तः॥